„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу.
осим на дан после свеца.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«.
За Угарску: Србију Црну Гору
Друге стране земље.
на годину К 34·— 46·— дин.
на по године К 17·— 23·— „
на четврт „ К 8·50 11·50 „

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Браника“
налази се у кући А. Пајевића у Дунавској
улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 272. У Новом Саду, у среду 9. (22.) децембра 1909. Година XXV.

Облаци са Далеког Истока.

— Русија пред новим ратом с Јапаном. —

I.

Велику словенску царевину, Русију, затекао је г. 1904. изненада, потпуно неспремљену рат са жутим Азијатима на јапанским острвима, којима је иза леђа стојала Енглеска. У пркос беспримерном јунаштву руског војника и официра Русија је изгубила тај рат поглавито услед потпуне неспособности својих врховних војноначалника и ужасних интендантских проневера. Да није било пројске храбрости руске војске; да је уместо ове стојала ма која друга европска војска супрот непријатељу, који се је за тај рат спремао пуних десет година: Јапанци би показали куд и камо већих успеха. Овако их је бајонет врсногa руског »солдатика« дотерао дотле, да су сами морали признати, е су над Русијом однели — Пирову победу. Та јапански генерали сада, после пет година, отворено признају, да су Руси у страшној десетодневној битци код Љајоајанга (Љаојана) јапанској војсци пустили толико крви, да се је ноћу повукла. Несрећа беше по Русију, што је тада имала на челу своје војске једног оклевала, једног бирократу-генерала, Куропаткина, који — не знајући, да су Јапанци клонули — ту исту ноћ повуче своју војску према Мукдену, где су га Јапанци потукли правилно, као на шаховској табли, а опет зато, што Куропаткин никако није хтео да верује, да ће му у силним бојевима очеличена артурска јапанска војска од 60.000 момака под генералом бароном Ногијем грунути у десни бок, пошто је прошао кроз неутралну Монголију. На ту »неутралност« је Куропаткин полагао, а Јапанац је ту »неутралност« просто погазио и таме решио мукденку битку себи у корист.

Тај рат од пре пет година није донео Јапану оно, што му је највише требало: новаца. У портмауском миру није Русија платила Јапану ни пребијене паре ратне отштете. И зато се **сада Јапан спрема на нов, још крвавији рат с Русијом.** Иако је Далеки Исток на крај света од нас, ипак тамошњи историјски догађаји морају у највећој мери занимати Европу, а понаособ балканске државе, у овима пак у првом реду српски народ. Јер не треба заборавити, да је **анексија Босне и Херцеговине индиректна последица руско јапанског рата,** у којем је Русија ослабљена те је Аустро Угарска само тако и смела да приступи остварењу свога давно скованога плана. И зато, ако би поново букнуо руско-јапански рат, мора овај неминовно утецати и на политичку констелацију у Европи. А за српске државе на Балканском Полуострву није свеједно, хоће ли та констелација испасти у њихову корист или на њихову штету.

Зато ћемо овде мало опширније да проговоримо о изгледима новог оружаног сукоба велике и много искушане словенске царевине са једним генијалним, патријотским, али монголски суровим и агресивним народом. Из овога, што будемо овде изнели, моћи ће се приближно видети, какав ће бити тај нови рат, ако се продрљиви азијатски острвљани и сада усуде, да Русију нападну — сигурно опет мучки, као и оне тамне јануарске ноћи г. 1904. Онда руски државници (у колико међу овима има правих Руса!) нису имали ни појма о убојној снази Јапана и о његову десетогодишњем спремању за мучки удар против Русије; маса руског народа није знала, ни где је Јапан и читав рат је сматрала излишним пролевањем крви.

Данас друкчије мисли руски народ о јапанским продрљивцима, који би да се дочепају целога руског тихоокеанског приморја заједно са градом Владивостоком.

II.

Алармантне вести, што су последња три месеца стизале о том, како стоје ствари на Далеком Истоку, узимају све одређенији облик. У Петроград је стигао низ извештаја од руског приморског генералног гувернера, генерала Унтербергера. Ти су извештаји врло озбиљни.

Јапанска штампа — баш као и пре пет година — грми против Русије, доказујући, да мора бити новог рата против Русије. Јапанска влада склапа зајмове за наоружање, а овоме једина цел може бити само нов судар са Русијом. Јапански трговци, занатлије, послужитељи у Приморској области понашају се исто онако, као и у данима прошлог рата г. 1904.: Опажа се нагло ликвидирање јапанских предузећа и исељавање у маси јапанских предузетника.

Руска штампа на Далеком Истоку већ је одавна ударала на узбуну, изнашајући те опасне знакове. Сад ови, очигледно, добијају стварне облике.

У Петрограду је већ било више договора виших достојанственика услед рапората генерала Унтербергера. Да ли је Русији суђено, да наново преживи искушења од г. 1904.—1905., показаће блиска будућност. Али — питају се руски патријотски листови — да ли ћемо их дочекати боље спремљени, него у те кобне године?...

Русији у овај мах не би било до рата; Руси немају шовинистичких тежњâ. Но ако би силом судбине Русија опет била увучена у крваву авантиру, то ће **рат без сумње подстаћи домољубље руског народа и жутолици непријатељи ће наићи на достојан отпор.**

„Расположење наше отаџбине се је такођер у многом **побољшало** према пређашњем и даљњеисточни непријатељи сад нису више непознати. Бог нека покара оног, који почне!“ — узвикује један руски лист, који залази у широке масе руског народа.

За чудо, да руска влада и сада, после тако горкога искуства, гледа на ствари на Далеком Истоку и суваше оптимистички. Наглашује, како ће се склопити руско-јапански трговачки савез, а кроз по године следоваће такав међународни акт, да ће скептици сами себи запушити уста. Уз то, забога, и јапански амбасадор у Петрограду, барон Макино, непрестано изјављује, како Јапан нема никаквих намера против Русије. А тако је исто Европу обмањивао и тадањи јапански посланик барон Мотоно још оног истог дана, кад ће после неколико сахати јапански торпиљери и ескадра њихова, без претходне објаве рата, разбојнички да нападну руску флоту на артурском и чемулпанском рејду. Јапанцима, као и свој њиховој монголској браћи, није веровати.

Има извештаја, који потврђују, да Јапанци не само на Далеком Истоку истражују слаба места Русије, те се старају, да их употребе у своју корист. Говори се о **потајним преговорима међу Токијом и Бечом,** који иду на то, да Јапан осигура себи потпору Аустрије. Али то је само незајемчен глас, но има и директних знакова, с назначењем местâ и особâ. Јапанци су се особито заинтересовали за Финландију и нашли су начина, како да се ставе у свезу са потајним финландским револуцијонарним друштвом „Војмом“. Наиме, сада је у Финландији, — која према Русији стоји у односу персоналне уније те има свој давнашњи устав, — велико незадовољство, што петроградска влада хоће Финландију да примора, да плаћа ратни откуп, јер не даје рекруте за руску војску. Десничарски листови руски јавно оптужују финландског сенатора Леона Мехелина, да је он довео у Хелзингфорс јапанског „на-

ЛИСТАК.

СВЕТОАНДРЕЈСКА ЗАСТАВА.

Приповетка: **В. Д. Козлова.**

(Наставак.)

На неколико десетака хвати од »Варјага« и »Корјејца« стоје француски и немачки ратни брод. Њихове ивице црне се у ноћној тами. Само светиљке помажу, да се допуни у мислима облик крстарица. Мичман Федотов кат-кад погледа на њих па се сећа, како изнутра изгледају ти бродови. Био је неколико пута на њима. Пре две недеље су Французи поводом неких народних свечаности трипут приредили ужину. Сваки пут је мичман Федотов био код њих. Има он тамо чак и пријатеља, лајтнанта де-Фражери-ја, а међу Немцима лајтнанта грофа Растенбуха. А на енглеској крстарици Филип Фјодоровић нема познатих и ни једанпут није био тамо, јер не зна ни речи енглески.

Време јури. Часовник показује без 20 минута дванаест. Скоро ће да преда стражу. Мичман Федотов се све више и више разочарава.

— Нема никакве опасности и те кукавице Јапанци не мисле извршити никакав нападај. Шта ће они! Само се мрште, да их ђаво носи! — мисли он с досадом.

И мало по мало раздраженост му се стиша. Што ближе 12, Федотов све мирнији, енергија га оставља и он опази, да се је за четири сахата стражарења уморио.

— Какви Јапанци! — мрмља Федотов. — Они се завукли у рупу, а ми се овде узрујавамо, спремамо бомбе. Јесу ли они луди?

Да би показао, колико не мари за те косооке Јапанце, што обмануше његове мичманске наде на борбу, Федотов би са задовољством наредио, да се метну капци на топовска ждрела. Али ево ти опет на палуби немирни облик најстаријег официра. У исто време изађе и заповедник. О нечему тихо разговарају. Чује Филип Фјодоровић:

— Да, да.... И ја то мислим.... Свакако још је рано...

Мичман се досети, да заповедник и најстарији официр чекају опасност касније.

— Чекајте, чекајте! — мисли он. — Баш ће ноћу доћи! Право имају конзул и посланик, да сва та комедија не вреди ни пô луле дувана. Не ће ту бити рата. Не! На жалост!

Ужасно му је досадно, што је његово четирисахатно узбуђење отишло у тартањ. Јако му се хоће ратовати.

Ево ти плећатога лајтнанта Трехкопиткина.

— Но, Филипе Фјодоровићу, одстојали сте своје. Честитам Вам на срећном свршетку прве мање-више озбиљне страже. Шта имате ту? — говори Трехкопиткин истим снажним гласом, као што је и сам.

Смењују се начеоници страже.

— Друга стража горе! — полугласно зовну стражарни квартирмајстер у матроску собу.

— Друга стража, устај!... Живо се дижи тамо! — чују се одоздо гласови дежурних.

Тачно у дванаест мичман Федотов сиђе у официрску трапезарију. Светлост електричких светиљака удари му у очи. За столом још једнако седе официри и разговарају. Диме се цигарете, енжењер-механик пуши неизоставну цигару, осећа се мирис рума, којим морнари воле да побољшају чај.

— Малко сте се узрујавали, братићу, а? — пита бродски свештеник Нићифор. Он је из реда простих калуђера Соловецкога манастира и на крстарици га јако љубе.

— Не, чему да се узрујавам? Обична стража, као и увек, — небрежљиво одговори Филип Фјодоровић.

Али му, наравно, нико не верује. Сви добро знају, да се је мичман још те како узрујавао. Цела крстарица је на одговорности начеоника страже. Од његова ока и опрезности зависи и живот 500 момака посаде, и целина брода, и — што је најглавније — част бродскога имена, бродске заставе. Мичман Федотов, правећи досадно лице и дајући гласу неку немарност, лагао је сам себе. А отац Нићифор и сви други врло добро знају, да нема тог морнара, који не би био узрујан на таковој стражи. Нема га и не може га бити. Има више и мање храбрих, искусних и младих, озбиљних и лакомислених официра. Али да у убојној флоти има човека, који би био равнодушан према части свога брода, — тога, наравно, нико не може ни у мислима допустити.

(Наставиће се.)

учника“ Тероду, А и неки други јапански јавни радници ступили су у свезу са „Војмом“.

Све то: опширне ратне спреме Јапана код куће, његови заграничні зајмови, његова напрегнута делатност у Јужној Манџурији и Камчатки, његово шпијонство у Западној Европи, његови тајанствени кораци у Финландији, никако се не слаже са оптимистичким схватањем „обавештених“ дипломата. Зато руски патријотски листови непрестано гоне владу, да ничему не верује, него да удеси све, што је потребно, како Русију будући судбоносни догађаји не би опет затекли неспремну. Русија — веле ти листови — има снаге и може се удесити, да је не изненаде. Само ваља **одбацити оптимизам**, који није ни на чему стварном заснован.

Пред бечком поротом.

— Парница против Фридјунга. —

Осми дан

(у четвак 17. децембра.)

Тога дана је започета расправа у $^{3}/_{4}$10 сахата пре подне.

др. Роде (Супилов заступник) предлаже, да се као сведок преслуша Тибор Гал, бивши вице гувернер на Реци, десна рука грофа Сапарија. Он ће посведочити, да Супилов „Нови Лист“ није никада ни филира примио од гувернерата. Надаље нека се од министарства трговине у Бечу добаве поштански протоколи од маја 1907., да се докаже неверодостојност Клумецкога, јер је овај овде пред судом под заклетвом тврдио, да није био дужан за „Нови Лист“ а у истину је у оно доба платио на многобројне опомене 173 К 35 фил. »Новом Листу“.

Даље предлаже, да се преслуша штампар »Новог Листа» Михаило Новаковић са Реке, који ће посведочити, да је власник „Новог Листа« акцијонарно друштво, које се састоји од самих богатих људи, који не требају и не би примали никакве субвенције за лист.

На то се прелази на

преслушавање заступника С. Загорца.

Заст. Загорац буде заклет.

Председник: Познајете ли Супила?

Загорац: Познајем. Ја сам био с њиме у политичкој вези. Припадао сам хрватско-српској коалицији.

Председник: Знадете ли за веве коалиције са београдском владом?

Загорац: Пре две године чуо сам у Бечу, да неки чланови коалиције имаду веза са Београдом, ја сам то споменуо у коалицији, но сви су ме уверили, да то не стоји.

Председник: Па откуда ти гласови? Нешто је ваљда било у ствари.

Загорац: Зашто ме то питате? Свечано изјављујем, да нисам никада био у Београду и до нисам никада говорио са Спалајковићем.

др. Кинбек: Од кога сте чули, да је коалиција у вези са београдском владом?

Загорац: Чуо сам једном у Бечу. То ми је приповедао Лагиња. Он рече, да му је нешто слично рекао за Супила министар председник Бек, који је рекао, да је Супило антидинастичан елеменат. Колико се сећам, Лагиња је одговорио Беку, да је то немогуће, а онај му рекао, да се можда ради о фалзификатима.

др. Кинбек: Али шта је дало повода тим гласовима?

Загорац: Видим, шта желите од мене. Тражио сам аудијенцију код престолонаследника, која је без мотивације одбијена. Касније сам чуо, да је престолонаследник рекао, да сам одбијен, јер да је коалиција под сумњом антидинастичности.

др. Кинбек: Зашто сте иступили из коалиције?

Загорац: Зато, што нисам хтео бити под вођсвом Франа Супила; за то, што коалиција у време анексије Босне и Херцеговине није хтела да прецизира своје становиште; зато, што ми је доста нагодбене политике, и за то, што ме је бунио сталан утисак неке бечке информације.

др. Кинбек: Зашто нисте хтели остати под Супилом?

Загорац: Јер Супило као политичар за мене не вреди, али што се његова поштења тиче, ја у њега ни мало не сумњам. Ја сам његов политички противник, али знам сигурно и уверен сам, да није никада ни филира ни од кога примио. Оно, што је радио, радио је из уверења, а исто тако и сви остали чланови коалиције.

др. Кинбек: Зашто сте изјавили, да су вам путовања била сумњива?

Загорац: Ја сам говорио о тим путовањима као таковима, али не за то, што су сумњива, него за то, што су нам она могла шкодити, јер су их други фактори држали сумњивима.

др. Кинбек: Ви сте некоја његова путовања назвали ходочашћа. Показује му његову изјаву у „Хрватској“.

Загорац: Нисам то казао, него овде изрично стоји, да су та путовања била повод, да се коалиција сматрала непоузданим елементом.

др. Кинбек: Али Ви сте ипак говорили, да су Срби у коалицији имали везе са Београдом.

Загорац: То су били разговори код чаше вина. Рећи ћу све, иако ћу при том горе проћи од других. Састао сам се једном са Магдићем у парламенту у Будимпешти, па смо говорили о свему и свачем. Магдић ми је приповедао, што је чуо у Бечу о Србима. Магдић је рекао: кад би то све била истина, ја бих се први раскрстио са Србима. На то сам ја казао, да код нас треба већ једанпут почети са бомбама, кад нас тако гњаве (Силан смех). Магдић је на то рекао: ја бих дигнуо мост у зрак! А ја сам на то рекао, да ћу ја други (Буран смех). Исто сам тако приповедао, да би требало имати један „Словенски Југ“ против Будимпеште. (Силан смех).

др. Бенедикт: Дакле ипак је био „Словенски Југ“ опасан и револуцијонаран?

Загорац: Не, него се тако говорило у Бечу и приказивао се »Словенски Југ« као револуцијонаран. Питао сам једанпут заступника Буда Будисављевића о »Словенском Југу«, а он ми је казао, да су то све скупа будалаштине, што се приповеда о „Словенском Југу“. Црта у кратким потезима мађарску политику против Хрватске, те је оштро напада.

Председник га опомиње и изјављује, да не сме о том говорити.

др. Харпнер: Ви сте рекли, да бисте своју главу дали, да ни један члан коалиције није антидинастичан. Како сте дуго били у коалицији?

Загорац: Од речке резолуције па све до конца 1908. године.

др. Харпнер: Јесте ли икада у којој седници видели, да су Супило, Прибићевић, Лукинић и други, који се спомињу у Спалајковићеву извештају, ма шта учинили, што би дало повода сумњи о њиховој вези са српском владом?

Загорац: Никада, ма да сам био члан ексекутивног одбора.

др. Харпнер: Дакле су Срби банбадава толике новце бацали! (Грохотан смех).

др. Бенедикт: Откуда би знао министар спољашњих послова за то?

Загорац: Не знам, али ја сам уверен, да је то све једна велика мистификација (сензација). Има велеиздајника, али ти се не сму тражити у коалицији, него у Будимпешти и код српских радикала у Новом Саду.

др. Харпнер: Да ли је та мистификација потекла можда од оних, који су хтели уништити коалицију?

Загорац: Ја сам уверен о томе.

др. Харпнер: Какав су утисак учинили на Вас документи, кад сте их прочитали?

Загорац. Ја сам прочитао те документе у »Reichspost«-у, па сам рекао мојим капеланима: Господо, ја мислим, да се Фундер страшно бламирао! (Смех). Да је мени Фундер показао документе, кад сам био с њиме у Бечу, сигурно не би дошло до ове тужбе, јер ја бих му рекао, да ти документи не вреде ништа.

др. Бенедикт: Ви сте споменули престолонаследника и министра Бека, те сте их бацили у чудну светлост.

Загорац: Оно, што сам рекао, истина је.

Фридјунгов узмак.

др. Фридјунг: Морам констатирати, а на ту сам изјаву овлаштен, да су те »документе« видели престолонаследник Франц Фердинанд, министар спољашњих послова гроф Еренталь, и бивши министар-председник Бек. А пошто су они веровали тим документима, то се не сме ни мени пребацити наивност, што сам и ја поверовао? (Силна сензација у седници).

Један поротник (Загорцу): Знате ли, да је Супило био у Београду?

Загорац: Знам. Па зашто не би ишао? Ишао је, да проучи ондашње политичке прилике. Пошао бих и ја, па и до самога краља.

Поротник Конради: Да ли Вам је Супило приповедао, да је био код Пашића?

Загорац: Приповедао, ми је, да је говорио са Пашићем о сукобу између Аустро-Угарске и Србије, јер је то онда било актуално.

др. Бенедикт пита Загорца: Казали сте, да нисте хтели остати у коалицији под Супиловим водством.

Загорац: Јесте, но то се је хтело приказати, као да сам се ја хтео угнути Супилову терору. То међутим не стоји. Искрено признајем, да сам много држао до способности Супилових.

др. Медаковић: Ви сте као други разлог свом иступу из коалиције навели то, што коалиција није дала декларације за Босну и Херцеговину. Сећате ли се, да Супило није дао о томе никакве изјаве, него да је моје становиште продрло?

Загорац: Јесте. Супило је изјавио, да је истина, да је говорио са аустријским политичарима, а то је рекао и мени, али казао је, да је ишао Луегеру истом онда, кад га је овај позвао, а и онда у интересу домовине.

др. Роде: Молим, да се констатира, да је Луегер позвао Супила и да је он први тражио, да Супило к њему дође.

Председник позиве катихету Цањка из Вараждина и пита га, да ли је Загорац с њиме говорио о Супилу.

Цањко говори уз помоћ тумача. Једнога дана дошао је Загорац к мени и приповедао, да је одбијена његова аудијенција, а то за то, што је у Бечу коалиција осумњичена. На то је Загорац додао, да није веровао, да је коалиција у вези са Београдом. Питао је Супила, шта је радио у Београду, а Супило му је рекао: »Што год сам радио, радио сам у корист коалиције.« Тиме се Загорац смирио, док није чуо говорити Спалајковића.

Фридјунг (скаче): Дакле је Загорац говорио са Спалајковићем!

Загорац: Он је то све смешао, Ја ћу то растумачити. Приповедао сам г. Цањку, да је Супило говорио са Пашићем, а Пашић да је затим говорио у Скупштини, и рекао сам, кад сам читао тај Пашићев говор, да ми је ипак нешто сумњива та посета Супилова у Београду.

Цањко (Загорцу): Ти си говорио о Спалајковићу.

др. Харпнер: Није ли могуће, да је Загорац рекао, да је читао о Спалајковићу?

Загорац (Цањку): Ти си све смешао.

Цањко: Није ли истина, да сте Ви мени рекли, да Вам је Супило казао, да је у Београду радио све у корист коалиције? Ви се или варате или лажете. (Велика бука).

др. Кинбек: Ипак сте рекли, да Вам је било сумњиво, што је Супило говорио са Пашићем.

Загорац: Јесте, онда сам стајао под сугестијом Фундерових открића. Да је мени Фундер показао своје документе, не би дошло до ове тужбе, те би себи приштедео био велику бламажу.

Председник позиве дра Сакса као сведока. Др. Сакс долази са великом мапом испод руке (Ваљда имаде »Хрв. Право«). Види се, да се је приправио за велико сведочанство. Имао је сведочити нешто о разговору с Цањком.

др. Бенедикт одустаје од Саксова преслушања, пошто то за расправу није важно.

др. Харпнер прикључује се томе, па тако др. Сакс са својом великом мапом уз бурни смех публике излази као покисао голуб.

Председник одређује малу паузу.

После одмора предлаже др. Кинбек да се позову из Вараждина и као сведоци овде преслушају капелани Каноти и Кожар.

др. Бенедикт за тим предлаже, да се прочита писмо заст. Загорца на дра Лукинића, у којем се говори, да највиши фактори држе коалицију за антидинастичну.

др. Харпнер истиче, да је и сам заст. Загорац признао, да су и највиши фактори у монархији заведени овим фалзифицираним документима. Противи се и предлогу дра Кинбека, јер је свеједно, што ће они исказати, да је њима сведок Цањко приповедао, да је њему казивао заступник Загорац.

др. Бенедикт захтева, да се прочита оно отворено писмо, које је заст. Загорац управио на дра Лукинића.

др. Лукинић: Др. Бенедикт јемачно заборавља истакнути, да сам ја на оно писмо одговорио, позивајући заст. Загорца, нека изнесе документе. Заст. Загорац ми је одговорио на моје питање тек данас пред судом, а ја сам с тим одговором посве задовољан.

Заст. Загорац изјављује, да он нема ништа против тога, да се чита то његово писмо.

Председник објављује, да ће сенат створити о томе закључак.

др. Кинбек у доказ антидинастичности цитира Чавракову окружницу.

др. Харпнер: Та ми, господине докторе, чекамо на доказе, а та окружница ваљда није доказ, тим више, што се већ пре три године испоставило, да није истина, што се у окружници наваћа.

Председник позива дра Фундера, нека се изјави на исказ заступника Загорца у њему.

др. Фундер приповеда, како је у Копривници находио заст. Загорца и како је од њега тражио неке информације. Тада му је заст. Загорац изјавио, да он зна, да је речка резолуција настала споразумом Кошута и Супила и да је Супило био у Београду. Након Пашићева говора му се тај Супилов пут чинио врло сумњивим. Најзад вели, да му је заст. Загорац приповедао, да ће дићи један мост у зрак. Он је то држао за озбиљно.

Председник на то изјављује, да се прелази на преслушање дра Полита Десанчића.

(О преслушању управника нашем

листу донесен је извештај у дописном чланку у јучерашњем броју нашег листа).

После дра Полита Десанчића буде преслушан сведок Петар Јеловац, трговац у Земуну.

Председник: Јесте ли добили новаца, како се то спомиње у Спалајковићеву извештају?

Јеловац: Нисам. Када сам дознао, да се у новинама о томе пише, дао сам у »Reichspost« изјаву, у којој сам рекао, да код мене није никада било никаквих политичких разговора.

Председник: Познајете ли господу тужитеље?

Јеловац: Ја познајем Светозара Прибићевића, с којим сам говорио 10 минута. Не познајем ни дра Лукинића, ни дра Спалајковића, а ни проф. Марковића.

Председник: Шта велите на Спалајковићев извештај?

Јеловац: То не стоји, што се у том извјештају тврди.

Сведок Јосиф Тончић: Одговара на председниково питање, да је био до 1905. године поглавар у Дубровнику, где је и заст. Супило издавао лист »Црвену Хрватску«.

Председник: Познајете ли заст. Франа Супила?

Тончић: Познајем га као скромна журналисту у Дубровнику, где је водио политику против Срба.

Председник: Шта знате о Супиловим састанцима са бароном Клумецким.

Тончић: Мени је барон Клумецки приповедао, да се је састао са Супилом код Кућанског.

др. Бенедикт: Је ли барон Клумецки био угледна личност у Дубровнику?

Тончић: Када је дошао, био је социјално угледна личност, те је чак хтео да оснује неко друштво „Аустрија". У ту сврху су се код Кућанскога одржавали састанци — како ми је приповедао Клумецки — на којима је био Супило.

Супило: Ту се зацело ради о замени особа, јер ја сам терао антисрбијанску политику, па нисам могао бити оснивач друштва „Аустрија". Ја знам, да су се код Кућанскога одржавале конференције, на којима се је радило, да се оснује клуб „Аустрија", па се је можда на тим конференцијама говорило и о мени, али ја нисам био на тим конференцијама. Колико ја знам, то је друштво имало радити за Аустрију, а ја сам радио за сједињење Далмације са Хрватском. Ја сада могу мислити, како је дошло до тога, да је барон Клумецки овде исказао о оној потпори. Млади барончић је велик хваставац, па се је можда пред киме хвалио у Дубровнику, да је мени дао новаца, како је он то знао за друге приповедати, па није сада овде могао то своје приповедање порећи. Барон Клумецки је био у опће смешна фигура, коју су у Дубровнику сви исмејавали, па је шта више и на „Карневалу" његова маска била заступана.

Председник на то прекида расправу, која се наставља у пола 6 сахата у вече, те председник одређује да се преслуша сведок Љуба Давидовић.

На питање председника дра Ваха, какову је сврху имао „Словенски Југ", вели сведок Давидовић, да је »Словенском Југу« била културна сврха.

Председник испитује сведока о Марковићу и пита га, да ли се Марковић бави политиком.

Давидовић вели, да се Марковић бави науком а политиком само у толико, у колико гласа. Марковић пише у »Дневни Лист« и припада странци, којој и сведок. Политика, коју тера Марковић, јесте политика, каквом се баве обични људи.

На председниково питање, како је дошло његово име на документ, у Фридјунговој брошири обелодањен, одговара: Не ради се о томе, да ли је речени број »Словенскога Југа» изишао црвеним словима или није, већ се ради о томе, да је у споменути документ дошло моје име без мојега знања, дакле да је прост фалсификат.

Сведок Милан Павловић изјављује. да је био члан „Словенскога Југа" и сарадник истоименога листа. Моли председника, да му покаже оригинал онога списа, на којем је његов потпис, којим да је он један записник оверовио.

Председник (у неприлици): Опростите, али ми тих оригинала немамо.

Павловић: Дакле немате тих оригинала! На даље председниково питање вели, да је само један пут, први и последњи пут, говорио у „Словенском Југу" и то приликом његова отварања. Но говор, какав спомиње др. Фридјунг у својој брошири, дотично у документима о записницима седница, где би он имао неки говор изречи, такав говор није он никада изрекао. „Словенски Југ" имао је културну сврху, па би могао баш тако у Аустрији, као и у Србији, постојати.

Председник испитује сведока Павловића о Марковићу.

Павловић вели, да се Марковић бави науком.

Председник: А да ли се Ви бавите политиком?

Павловић вели, да је иступио из свих страначких свеза и да је сад као удовица. Он је сам и репрезентира за себе странку. О бомбама, које су се наводно налазиле у »Словенском Југу«, чуо је само из новина.

Оптужени др. Фридјунг пита сведока Павловића, шта је радио у Дубровнику.

Павловић вели, да је био два пута у Дубровнику. Једанпут на погребу једнога слављеног српскога песника, а други пут да му уреди гроб. Говори онда даље, како је, пропутовавши Босном, био у Сарајеву, како му је онде Коста Херман писао, да се не сме задржати у Сарајеву. Сведок вели, да је умолио Хермана, да сме остати два дана у Сарајеву. Херман му је то дозволио, али ставио га под полицијски надзор, те су га тајни агенти пратили. Приповеда и неке врло комичне сцене, које бацају чудну светлост на управу у Босни и Херцеговини.

Изјављује надаље, да је пуста обеда, кад се вели, да је он агитатор.

Оптужени др. Фридјунг констатира, да је Милан Павловић опасан агитатор, који је био из Босне и Херцеговине протеран.

Павловић: Ви сте, господине докторе, куд и камо опаснији агитатор од мене.

Сведок Риста Одавић вели, да је био члан »Словенскога Југа«, но није био никада у одбору »Словенскога Југа«. Осим тога није био никада ни у његовим просторијама ни у згради. Платио је само чланарину и добивао новине »Словенски Југ«.

Председник га пита, да ли је у оним документима оно његов потпис.

Одавић: Откад радим у јавности, потписивао сам се увек Риста Ј. Одавић а никада само Риста Одавић. Никад нисам потписао онај записник, јер нисам долазио ни у зграду ни у просторије „Словенског Југа", већ само сам добивао новине.

Председник пита сведока, да ли зна, шта је писао „Словенски Југ" пригодом анексије и да ли зна, да је број изишао црвеним словима.

Одавић не сећа се, шта је писао „Словенски Југ" после анексије.

Председник казује му онда, шта је било писано у реченом броју „Словенског Југа" и вели му, да се је у њему позивало на свети рат против Аустрије.

Одавић вели, ако је тако писано било онда, да је то са српског становишта посве разумљиво.

Председник: А шта велите на то, да су били позвани и Срби из Тројединице?

Одавић: Онда смо позвали читав свет у помоћ.

др. Кинбек изјављује, да нико не замера сведокову патријотизму и да га нико због тога не мисли корети.

Одавић: Ја нисам дошао амо као патријота, него да послужим славном суду, да нађе истину, а на том ће ми и др. Фридјунг бити захвалан.

Свет. Прибићевић пита, познаје ли Јована Ђорђевића, који се наводи у тим тобожњим документима.

Одавић вели, да не познаје Ђорђевића тога имена, већ само једног Живојина Ђорђевића.

Председник одбија жељу тужитеља, да се преслушавају остали сведоци.

На то се седница завршава.

Како постају „документи".

Цела Фридјунгова парница се врзе око тога, да ли су они списи, на које се он као на „документе" позива, истинити или лажни, фалсификовани. Браниоци оптужених чине све и сва, да увере суд и поротнике, да су „документи" истинити, те верују у њих, као у свето писмо. Од каквс су пак често вредности такови документи и да ли се сме свагда у њих слепо веровати, еклатантно показује случај из Енглеске у парници против чувеног ирског заступника и агитатора Парнела, који се жестоко борио за самосталност Ирске, тако, да га је најпосле влада због издајства оптужила, али га порота није осудила. Шта се десило? Најугледнији лист у Енглеској »Тајмс», донео је у оно доба некоја Парнелова писма, која га компромитирају, у намери, да овог браниоца ирске самосталности политички уништи. Ова писма је Парнелов секретар сам предао уреднику. Редакција, која је познавала Парнелов рукопис, познала је и рукопис тих списа. Па ипак је та цела ствар била велика превара. „Тајмс" је љуто насео, а та га је превара стала две стотине хиљада фуната стерлинга (преко два милијона круна). Та Парнелова писма је вешто фалсификовао његов рођени секретар. — Его тако се пише историја, тако се води политика, тако раде оне тајне, скривене силе јавнога живота!

Политички преглед.

— **Балкански Савез.** Читамо у скопљанској »Бабуни«: «Поред свих страних интрига, да се омете пријатељско расположење Турске према општем Балканском Савезу, ипак изгледа, да та идеја није разорена и да има своје сигурне будућности. Како јавља „Јени Газета", ђаци из Србије упутили су турским ђацима у Цариграду позив на нарочити конгрес, на којем ће се претресати питање о Балканском Савезу. Овај позив, иако долази од ђачког омладинског покрета, ипак има свој велик значај и за то га ми и сматрамо пријатном вешћу. Позната је ствар, да су многим крупним догађајима скоро редовно претходили оваки омладински састанци. Да је тако, види се и из вести београдског «Дневног Листа« (бр. 330.), који каже, да се у београдским меродавним политичким круговима у велико говори, како је тамошње наше посланство добило нарочите инструкције, да са српском владом поведе преговоре за остварење Балканског Савеза са Турском на челу".

ВЕСТИ ИЗ МЕСТА И ИЗ НАРОДА.

Нови Сад, 8. децембра 1909.

— **Српско народно позориште.** Вечерас се овде први пут приказује немачка лакрдија »Неверни Тома«. Ова лакрдија, коју су у друштву написали модерни немачки лакрдијаши Карл Лауфс (Karl Lauffs, почео свој лакрдијашки рад успешно године 1886. лакрдијом »Ein toller Eufall«, која се у нас даје као »Чикина кућа« Руса Мјасницког у преводу Јанка М. Веселиновића, па онда лакрдијом „Pension Schöller", познатом и у нас а даваном у Новом Саду 5. фебруара 1908., и другима све то већма стао падати у клонерију) и Вилхелм Јакоби (Wilhelm Jakoby, рођен у Мајнцу године 1855.) спада у ону врсту глумâ, које су далеко од сваког уметничког правца те смерају само тренутан голицај на смеј. И Немци се сами туже, да је због оскудице у писцима са њихових позорница готово нестало праве шаљиве игре те се лака лакрдија раскорачила више, но што јој приличи. Нарочито су Лауфс, који је међу тим већ умро, Јакоби, Крац (Kurt Kraatz, рођен 12. новембра 1857. у Берлину) и Неал (Max Neal, рођен 27. новембра 1865. у Монакову) отишли тако далеко, да се лакрдија им изврглa у праву лудорију. Невероватни неспоразуми, који су нагомилани у њиховим лакрдијама, стављају на гледаоце најнајизвисније захтеве. И ова вечерашња лакрдија није утекла од својих друга. У њој главну реч води хипнотизам — »Неверног Тому« је наша народна позоришна дружина научила у Земуну а данашњи управитељ му је — као што прича Пера Коњовић у свом осврту на овогодишњу земунску сезону — поклонио нарочиту пажњу, јер је удесио, да се проба дванаест пута, ма да, по речима Пере Коњовића, не може заузети достојно место ни у репертоару дилетантских друштава. — У лакрдији су забављене госпође: Љубица Динићка, Даница Васиљевићка и Ружа Крањчевићка, госпођице Олга Освалдова и М. Јосићева и господа: Добриновић, Динић, Марковић, Васиљевић, Николић, Матејић и Спиридоновић.

— **Фонд за сироту и напуштену децу у Панчеву.** Српска православна црквена општина у Панчеву решила је у својој последњој скупштинској седници, да оснује фонд, из којег ће се издржавати сирота и напуштена српчад. Тај се фонд мисли створити од прихода другог црквеног таса и од чистог дохотка од забаве, коју ће општина сваке године у ту сврху приредити. Ово решење панчевачке општине заслужује сваку хвалу. На њу би се у том требале да угледају и друге наше црквене општине, јер су хришћанске општине дужне, да се старају за своју сиротињу.

НОВОСТИ СА СТРАНЕ.

— **Уапшен шогор барона Рауха.** »А Nap« је донео ову телефонску вест из Вараждина: »Велика сензација догодила се ових дана у петој уланској пуковнији у Вараждину. Због проневере затворише уланског поручника Вука Вучетића, шогора хрватском бану барону Рауху. Млади поручник, кад је са својом драгом профућкао прекомерно новаца, доспео је у материјалну неприлику и проневерио је већу своту повереног му ерарског новца. Војна власт повела је наглу истрагу против дефрауданта-поручника. Међутим је родбина у неприлику доспелог поручника, међу њима сам барон Раух, учинила све, да ствар младога Вучетића не доспе пред војни суд. Утецај родбине доиста је спасао поручника Вучетића, против којега потихо обуставише поступак и отпремише га као душевно болесна у санаторију«. — Тако »А Nap«. Колико је нама познато, шогор барона Рауха је Вук пл. Јелачић, брат вараждинског великог жупана Јелачића.

— † **Клара Циглерова.** У Монакову је у недељу 6. (19.) о. м. после тешке болести у 66. години свог века преминула чувена немачка глумица Клара Циглерова, која се ванредно одликовала као приказивачица трагичних јунакиња у класичним делима.

НОВИЈЕ.

Беч, 7. децембра. Његово Величанство је данас у аудијенцију примило председника заступничкој кући угарског сабора Александра Гала и потпредседника Стевана Раковског.

Цариград, 7. децембра. Као што јавља „Икдам“, стигао је овамо београдски турски посланик, да се у Порте обавести о стању преговора у погледу Балканског Савеза.

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву »БРАНИКА«.

Криза у Угарској.

Будимпешта, 8. децембра. Преговори са Ладиславом Лукачем и грофом Куен-Хедерваријем воде се озбиљно а не могу се изјаловити, јер, ако би се Лукач уверио, да његов рад нема изгледа, одмах би се гроф Куен-Хедервари истакао у први ред те би се латио, да образује кабинет. У уставној странци нису тачно обавештени о Лукачеву раду. Тешко се даје замислити, да би се Лукач сложио са Јуштовом странком. У Кошутовој је странци председник заступничкој кући угарског сабора Александар Гал изјавио, да је његова импресија то, да Лукач у Јуштовој странци сондира терен, кушајући срећу. Јушт је у своју странци изјавио, да су преговори започели, али је још прерано, да се ишта износи на јавност, јер би то можда сметало резултату преговора, који може бити повољан.

Распуст хрватског сабора.

Будимпешта, 8. децембра. Вест, да ће хрватски сабор скоро бити распуштен, не одговара истини, јер судбина хрватског сабора зависи од тога, како ће се расплести криза у Угарској.

Русија се спрема.

Петроград, 8. децембра. Русија у велико премешта своје трупе на далеком истоку. Целокупна јачина руских трупа у источној Азији износи четврт милијона.

Јубилеј црногорскога кнеза.

Цетиње, 8. децембра. Поводом кнежева јубилеја у половини месеца августа 1910. доћи ће на Цетиње цела српска краљевска породица.

Стање у Аустрији.

Беч. 8. децембра. Прорачунски одбор царевинског већа усвојио је прорачунску провизорију а пангермани и немачки радикали су изјавили, да не ће опструјисати. Према томе је извесно, да ће прорачунска провизорија у царевинском већу бити усвојена, Кабинет ће се реконструјисати у току месеца јануара. Немци су умеренији, јер мисле, да ће и по новом пословнику моћи штитити своје национјалне интересе. На годину ће се у царевинском већу више расправљати социјална питања, него национална.

РАЗНО.

— **Кажњена женска радозналост**. Женска је увек радознала и зато често искија. Али, наравно, никада се не научи, да буде опрезнија.

Ових дана дође из провинције у Петроград жена неког лекара В. са својом познаницом гђом Л. Обе су биле сутра-дан по доласку у Малом Позоришту, а после приказа оду у гостијоницу, да вечерају. Седоше за одељен сто, а за суседним столом седело је друштво неке веселе омладине, која се упусти у разговор са обе жене. Младићи предложише, да се ноћ проведе весело у засебној соби. Госпођи Л. се је јако прохтело, да дозна, шта је то „засебна соба“, и наговори своју другарицу, да приме предлог веселе браће. Ова попусти молби.

Заузеше засебан кабинет и дозваше музиканте. Стаде се лити шампањац. Младићи показаше свој бесни ћеф и разбише скупоцено огледало, које вреди 400 рубаља. У ½ 3 сахата после поноћи два младића рекоше, да иду да говоре на телефону, и удале се. После пет минута под другим изговором оде и трећи. Не прође ни пет минута, а четврти се стаде љутити, што су му другови толико остали у телефонској дворници и оставили своје даме. И с речима: „Идем, да им насапуним главу!“ оде из кабинета.

Даме, почекавши неколико минута, да се врате њихови „каваљери“, стадоше се врпољити од узнемирености. На послетку закуцаше на собњим вратима, али у место каваљера на прагу се појави — келнер с рачуном у рукама. Гђа В., која се је више узнемирила, него њена друга, пошље келнера, да тражи младу браћу. Келнер се мало за тим врати и рече, да су каваљери већ одавна очистили чувства. Даме вриснуше. На вику ево управника гостијонице. Дознав, шта је, уверио се је, да су даме жртве препредених муктација. Сажалив се на кажњене провинцијалке, које упадоше у клопку због своје радозналости, управник пристаде на то, да забашури скандал. Предложи им, да потпишу меницу на своту рачуна (400 рубаља за разбијено огледало и 228 рубаља за јело и пиће) па да их отпусти с миром. Даме пристадоше. После су жестоко насађене провинцијалке искупиле меницу.

Српско народно позориште.

(Недељни ред позоришних приказа).

У среду, 9. (22.) децембра: **»Марија Стјуартова«.** Жалосна игра у пет чинова, написао Фридрих Шилер, превео Спира Димитровић Которанин. (У претплати.)

У четвртак, 10. (23.) децембра: **„Слепи Миш“**. Оперета у три чина, по »Ревељону« Мељака и Халевија слободно прерадили Хафнер и Жене, превео Јован Грчић, музика од Јована Штрауса. (У претплати).

У суботу, 12. (26.) децембра: **„Зец“**. Шаљива игра у три чина, написао И. Мјасницки, с руског превео Милован Глишић. (У претплати.)

У недељу, 13. (26.) децембра: **„Милош Обилић“**. Трагедија у пет чинова, с певањем, написао др. Јован Суботић. (Дневна представа за народ у обаљене цене.) **»Наши сељани«**. Позоришна игра у три чина, с певањем, написао Мита Поповић, музика од дра Јована Пачуа. (Ван претплате.)

Јавна захвалност.

Од стране потписаног овим се изриче најтоплија захвалност благородном господину Лазару Дунђерском, сентомашком велепоседнику, који је имао доброту и за ову зиму заоденути и заобути једанаесторо сиромашне српчади из овомесних српских вероисповедних школа.

Хвала му и Бог га живио!

Сентомаш, у очи светог Николе 1909.

Арк. Р. Павловић,
учитељ-управитељ.

Управник: **Др. Мих. Полит-Десанчић.**
За уредништво одговара: **Тоша Грујић.**

Најлепши божићни и за нову годину поклон један пар

КОБРАК-ЦИПЕЛА

могу се добити код **Вилмоша Вајса у Н. Саду,** Франц-Јосифов трг број 3. (у Вагнеровој кући).
535 3-

ГЛАВНО ЗАСТУПСТВО „КРОАЦИЈЕ“ ОСИГУРАВАЈУЋЕ ЗАДРУГЕ у ЗАГРЕБУ

у Новом Саду потребује 2—3 ваљана аквизитера.

Способни посредници и аквизитери примају се уз врло повољне услове.

Молитељи нека управе писмене понуде на потписано заступство или нека се изволе особно представити у пословници (Нови Сад Кошута Лајоша ул. бр. 47. II. кат) за време уредовних сати од 8—1 пре подне од 3—5 по подне.

Главно заступство у Новом Саду »КРОАЦИЈЕ« осигуравајуће задруге у Загребу.

Светозар Ђукић. 522 5-6

КУЋА

У НОВОМ САДУ

бр. 6. у Богдановој улици

ПРОДАЈЕ СЕ

уз повољне услове из слободне руке.

ЦЕНТРАЛНИ КРЕДИТНИ ЗАВОД
деоничарско друштво
У НОВОМ САДУ

528 8—

Чудо од БУКВАРА!

Господине! Ти си нас сиромахе твојим Букварем без по муке научио да читамо и пишемо од св. Николе до Три Јерарха. Фала ти! Никола и Лазар Анђелковић бозације.

Чим узме овај Буквар у руке било младо, било старо, одмах уме и да чита и да пише.

Ко ми пошаље поштанском упутницом **55** потура, тај га одмах добија са плаћеном поштарином.

Ulma, Temes m.

ЉУБОМИР ЈОВАНОВИЋ
484 14-20 шк. управитељ и учитељ.

Изашао је из штампе и разашиље се **календар**

ЖЕНСКИ СВЕТ

уредник **А. Варађанин.**

Поруџбине се шаљу на **Милана Илића**, књижара и штампара, **Земун.**
542 1—6

Извештавамо овим п. н. грађанство Новог Сада и околице, да смо са 1. децембром о. г. отворили у Новом Саду

ПОДРУЖНИЦУ ОСИГУРАВАЈУЋЕ ЗАДРУГЕ „КРОАЦИЈА“

у ЗАГРЕБУ,

те смо пословницу главног заступства за Бачку и Банат смјестили у Кошута Лајоша улицу бр. 47. II. кат а пословање повјерили нашем чиновнику г. Светозару Ђукићу.

Препоручујући се славом општинству Новога Сада и околице, надамо се, да ће свеколико општинство подупријети наш корисни и једини домаћи завод. 521 5-6

РАВНАТЕЉСТВО
Осигуравајуће задруге „Кроација“ у Загребу.

ПРОМЕСЕ

Авст. кредит срећака

ГЛАВНИ ЗГОДИТАК

К 300.000

1 згодитак по К 60.000·—, 1 згодитак по К 30.000·—, 2 згодитка по К 10.000—· 2 згодитка по К 4000·—, 3 згодитка по К 3000·—, 3 згодитка по К 2000·—, 35 згодитака по К 800·— и 3352 згодитка по К 400·—

жребање 3. јануара 1910. год.

ЦЕНА К 24·—.

издаје
МЕЊАЧНИЦА
ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА
у Новом Саду.

514 14—

*) Поштом шаљемо промесе само кад нам се новац унапред пошаље заједно са 35 пот за поштарину.

ЈЕФТИНО! Галантеријска и кратке робе трговина **ЈЕФТИНО!**

ЛАЗЕ Ђ. МИЛУТИНОВИЋА

код »Девера« НОВИ САД ћурчијска ул. 8.

Препоручује свој богати избор **мушких, женских и дечијих ношуља, чарапа** у свима врстама, исто тако и крагнова, манжети, кравати, швајцарских штикераја, чилака, ајнзеца, шпицнштофа и разних пантлика. Даље, украса за женске тоалете, као и све потребне артикле, за женске салоне, модисткиње и мушке кројаче. Најмодернијих **мидера, кишобрана.** Разних **вулова, конаца и свиле** за штрикање, хеклање. Велика количина јесење и зимске робе: готових сукања, кецеља. Велики избор **американских каљача** и све остале у ову струку спадајуће артикле.

Послуга брза и тачна, а јефтиније него нгде. 458 9—12

Готов је и разашиље се **КАЛЕНДАР**

ПРОСВЕТА

ЗА СРПСКЕ СВЕШТЕНИКЕ, УЧИТЕЉЕ И НАРОД.

Сваки Србин, кога интересује црква и школа, треба да набави овај календар; у њему се садрже уредбе (закони) црквених и школских власти, и дужности свештеника и учитеља. **ЦЕНА 60 П.**

Препродавцима дајем највећи рабат

Издавачка књижарница
534 6-20 **МИЛАНА ИВКОВИЋА, Нови Сад (Ujvidék).**

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браник«.

Штампарија деоничарског друштва »Браника.«